

Децата в България през 2022 г.

ПРЕДГОВОР

Публикацията съдържа информация за децата от 0 до 17 години по основни показатели, за които са налични статистически данни за 2022 година. За някои от показателите са налични данни и за по-продължителни периоди.

Данните са систематизирани в 8 части: население; образование; здравеопазване; правосъдие; социално включване и условия на живот; работна сила и култура.

За първи път по повод 1 юни – Международния ден на детето, Националният статистически институт (НСИ) представя специализирана публикация, посветена на данните за децата. Представянето на статистически данни, които се отнасят за децата от 0 до 17-годишна възраст, ще бъде от полза за работата на всички държавни институции при разработването, прилагането и отчитането на прилаганите политики за децата.

В края на публикацията са включени и методологични бележки за всяка област, за която са представени данни, както и достъп до допълнителна информация по отделните теми в официалната интернет страница на Националния статистически институт и информационната система на НСИ „Инфостат“, която предоставя статистическа информация и възможност потребителите да създават таблици и графики с данни по различни показатели.

1. Демографска статистика

1.1 Население

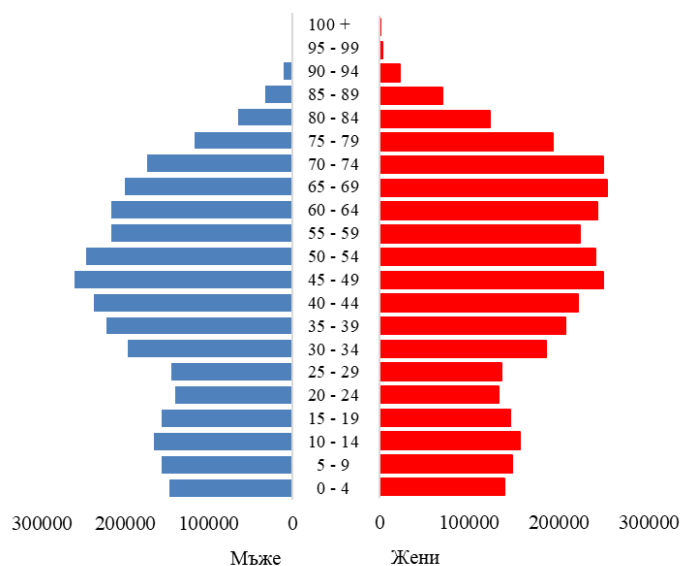
В България живеят 1 099 696 деца на възраст от 0 до 17 години включително, или 17.1%, според данните на Националния статистически институт към 31.12.2022 година. Децата до 15-годишна възраст са 913 419, или 14.2% от общия брой на населението. Младите хора на възраст от 15 до 17 години включително са 186 277 или 2.9%.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в областите Сливен - 18.9%, Ямбол - 15.2%, и Бургас - 15.1%, от жителите на областта. Общо в 18 области този дял е под общия за страната, като най-нисък е в областите Смолян - 10.8%, Видин - 11.5%, и Габрово - 11.8%. Относителният дял на лицата 15 - 17 години е най-висок в областите София (столица) - 18.3%, Пловдив - 9.6%, Варна - 6.9%, и Бургас - 6.7%, а най-нисък в областите Видин - 1.1%, Смолян - 1.3%, Силистра и Габрово по 1.4%.

Делът на най-младото население (под 15 години) в ЕС-27 в началото на 2022 г. е 15.0%, като най-нисък е в Италия - 12.7%, Португалия - 12.8%, и Малта - 13.4%, а най-висок е в Ирландия - 19.7%, Швеция - 17.6%, и Франция - 17.5%.

Възрастова структура на населението към 31.12.2022 година

1.2. Домакинства с деца под 16-годишна възраст

Продължава тенденцията на увеличаване на относителния дял на домакинствата без деца под 16-годишна възраст. Преброяването на населението и жилищния фонд е единственият източник за получаване на изчерпателна информация за домакинствата в страната. Към 7 септември 2021 г. 2 235 322 (78.0%) от домакинствата в страната са без деца под 16 години.

Домакинствата с деца под 16 години са 630 386 броя и намаляват със 72 938 спрямо 2011 г. В 62.3% от тези домакинства има само по едно дете в тази възрастова група.

Структура на домакинствата по местоживееене, брой на децата под 16 години и години на преброяванията

Местоживееене Брой на децата под 16 години	(Проценти) Години на преброяванията				
	1985	1992	2001	2011	2021
Общо за страната	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Без деца	59.2	64.2	70.5	75.5	78.0
Едно дете	19.4	18.1	18.0	15.6	13.7
Две деца	18.1	15.1	10.0	7.5	6.9
Три деца	2.5	2.0	1.1	1.0	1.0
Четири и повече деца	0.8	0.6	0.4	0.5	0.4
В градовете	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Без деца	55.5	60.6	68.0	74.8	77.4
Едно дете	22.3	21.0	20.7	16.8	14.6
Две деца	19.7	16.3	10.1	7.3	7.0
Три деца	1.9	1.6	0.9	0.7	0.8
Четири и повече деца	0.6	0.5	0.3	0.3	0.2

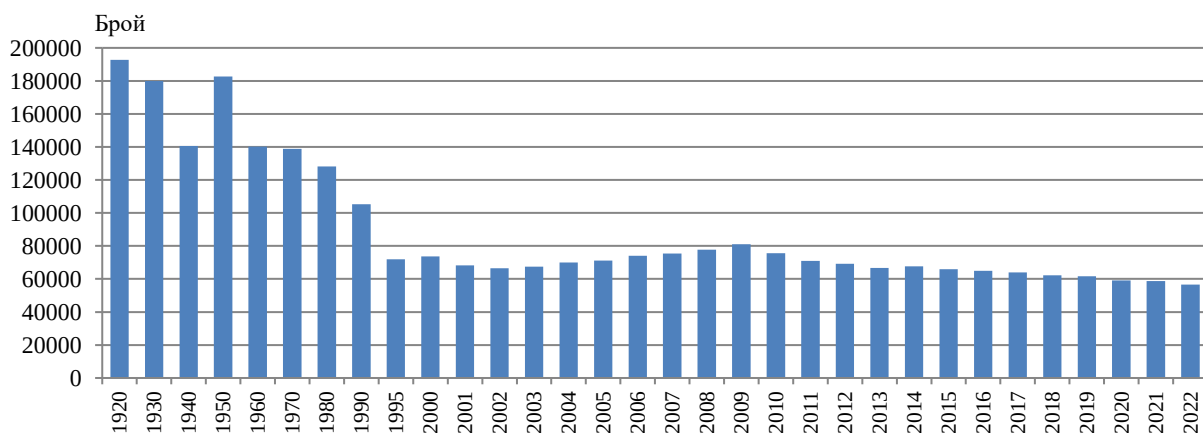
В селата	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Без деца	66.2	71.5	75.9	77.5	79.9
Едно дете	13.7	12.1	12.3	12.2	11.1
Две деца	15.0	12.7	9.6	7.9	6.8
Три деца	3.7	2.7	1.6	1.5	1.5
Четири и повече деца	1.4	1.0	0.6	0.8	0.7

Специфичните особености на отделните области определят и различията между тях по показателя „брой на децата под 16 години в домакинството“. Над 80% от домакинствата в областите Видин, Габрово, Монтана и Смолян са без деца под 16 години. Най-малък е дялът на тези домакинства в областите Благоевград - 74.5%, Сливен - 75.4%, и Бургас - 75.9%.

1.3. Раждаемост

През 2022 г. в страната са регистрирани 56 917 родени деца, като от тях **56 596 (99.4%) са живородени**. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 2 082 деца, или с 3.5%.

Живородени деца през периода 1920 - 2022 година

Коефициентът на обща раждаемост¹ през 2022 г. е 8.8‰.

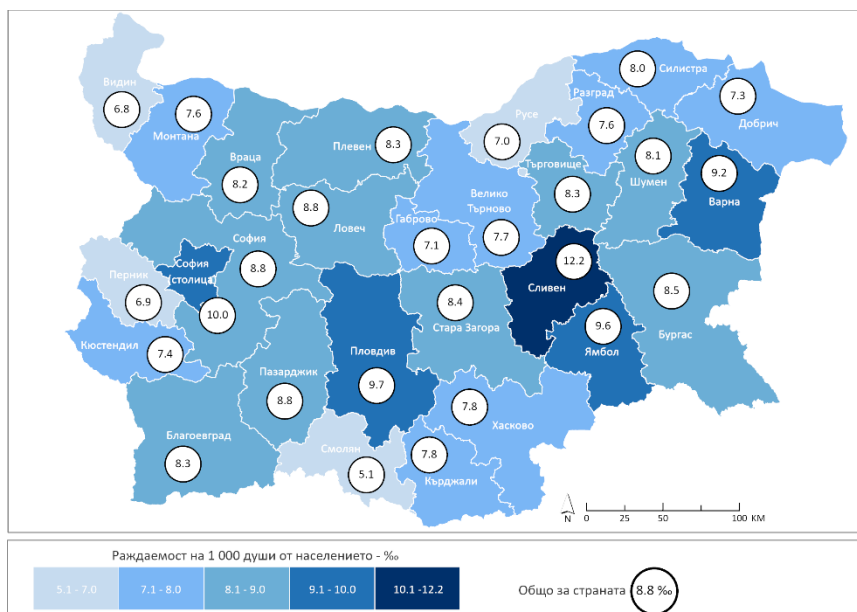
Броят на живородените момчета (28 923) е с 1 250 по-голям от този на живородените момичета (27 673), или на 1 000 живородени момчета се падат 957 момичета.

В градовете и селата живородени са съответно 41 986 и 14 610 деца, а коефициентът на раждаемост е 8.8‰ в градовете и 8.5‰ в селата.

В регионален аспект най-висока е раждаемостта в областите Сливен - 12.2‰, София (столица) - 10.0‰, и Пловдив - 9.7‰. В двадесет области раждаемостта е по-ниска от средната за страната, като най-ниски стойности се наблюдават в областите Смолян - 5.1‰, Видин - 6.8‰, и Перник - 6.9‰.

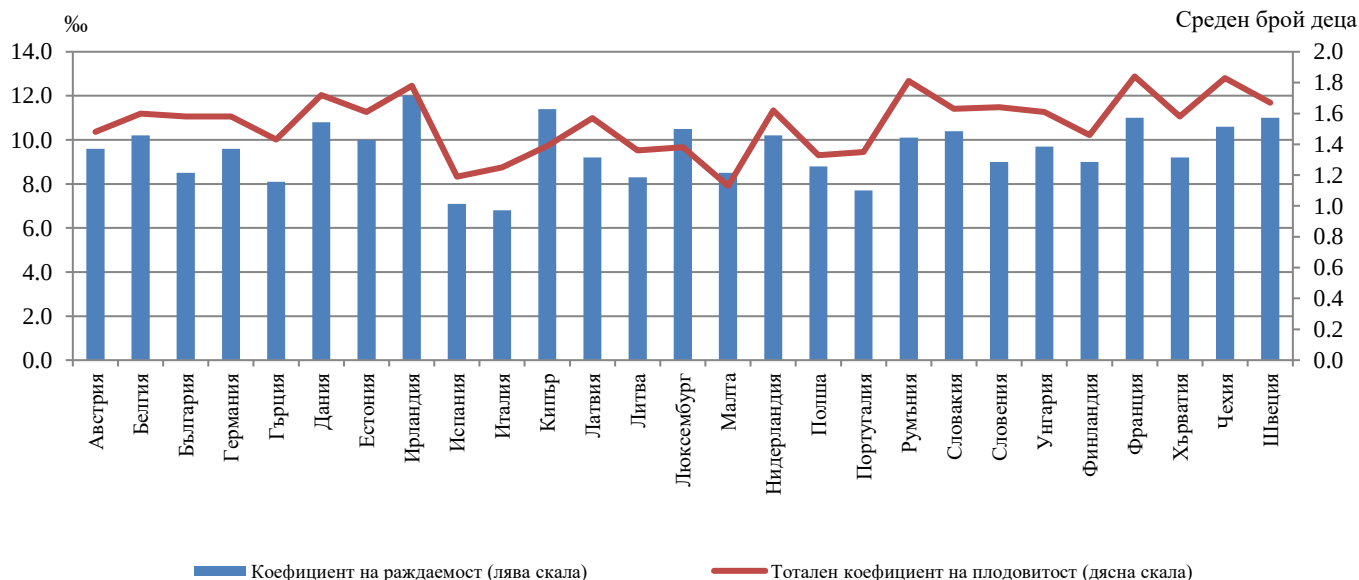
¹ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Коефициент на раждаемост по области през 2022 година

Коефициентът на раждаемост общо за ЕС-27 през 2021 г. е 9.1% по данни на Евростат. Най-високо равнище на раждаемост сред европейските страни има Ирландия - 12.0%, следват Кипър - 11.4%, Франция и Швеция - по 11.0%. С най-нисък коефициент на раждаемост в Европейския съюз е Италия - 6.8%.

Коефициент на раждаемост и коефициент на плодовитост в държавите - членки на ЕС, през 2021 година

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години) в страната, или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост, оказва съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определя характера на възпроизводството на населението.

Броят на жените във фертилна възраст е 1 278 412, като спрямо предходната година намалява с 8 185, а спрямо 2011 г. - с 372 063, според данните към 31.12.2022 година.

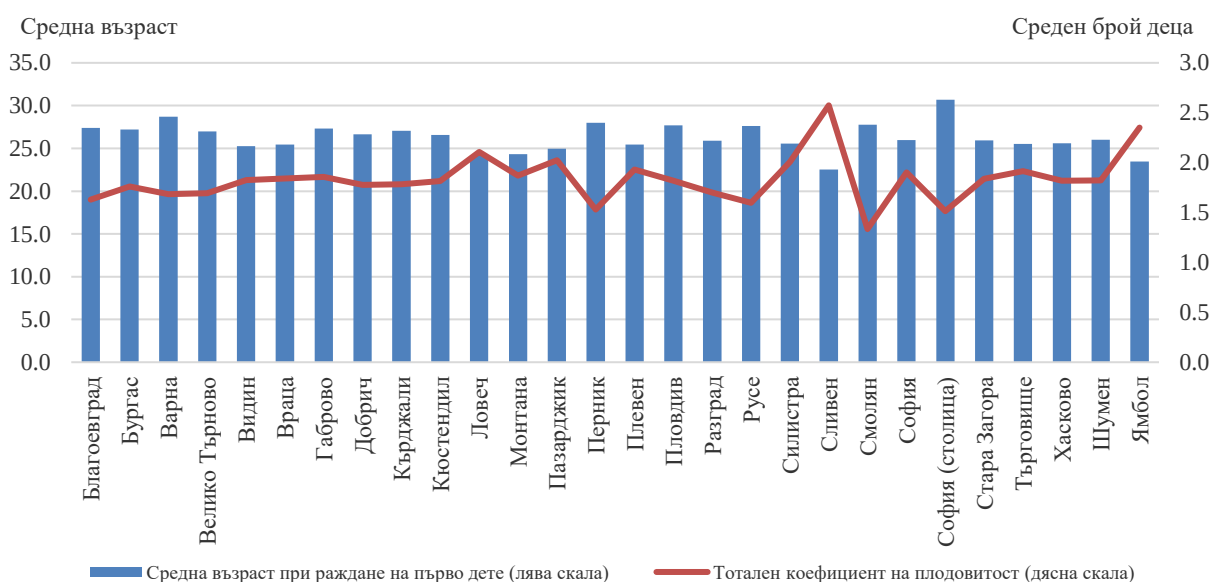
Броят на децата, родени от майки под 18 години, намалява от 3 015 през 2021 г. на 2 871 през 2022 г. Родените от жени на възраст 40 и повече навършени години нарастват от 2 278 през 2021 г. на 2 410 през 2022 година.

Половината от ражданията през 2022 г. (49.4%) са първи за майката, 36.9% - втори, а 13.3% - трети и от по-висока поредност.

Тоталният коефициент на плодовитост² е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. **През 2022 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.78**, като нараства с 0.20 спрямо 2021 година.

През 2022 г. средната възраст на жените при раждане на първо дете е 27.6 години. В сравнение с 2021 г. се е увеличила с 0.1 години. В регионален аспект средната възраст при раждане на първо дете варира от 22.5 години за област Сливен до 30.7 години за област София (столица). Регистрирани са 1 052 случая на многоплодни раждания, което е с 48 случая повече, отколкото през 2021 година. При 1 040 от случаите са родени по две деца, а при 12 - по три.

Средна възраст на жената при раждане на първо дете и тотален коефициент на плодовитост по области през 2022 година

През 2022 г. броят на извънбрачните раждания е 34 141, или 60.0% от всички раждания. Относителният дял на извънбрачните раждания в селата (65.6%) е по-висок, отколкото в градовете (58.0%). За 80.2% от извънбрачните раждания има данни за бащата, което означава, че тези деца най-вероятно се отглеждат в семейна среда от родители, живеещи в съжителство без брак.

В регионален аспект най-висок е относителният дял на извънбрачните раждания в областите Ловеч (79.9%), Видин (77.0%) и Враца (76.6%). Този дял е над 50.0% във всички области на страната с изключение на Разград (44.8%) и Кърджали (34.6%).

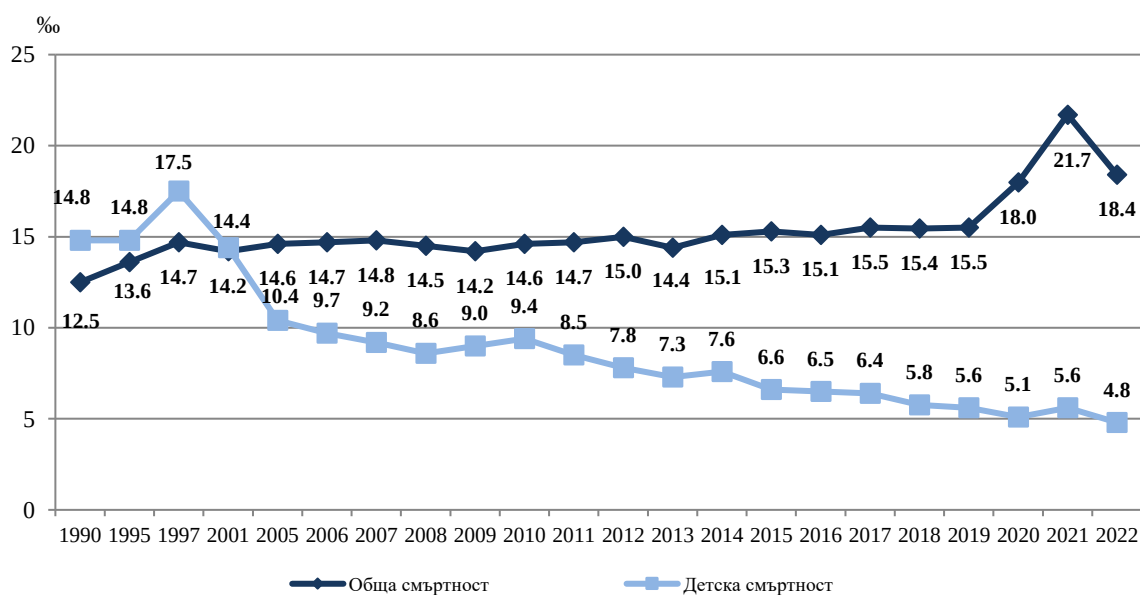
² Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзровата плодовитост през отчетната година.

1.4. Смъртност

През 2022 г. в страната са починали 274 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност³ е 4.8‰. За сравнение, през 2001 г. коефициентът на детска смъртност е бил 14.4‰, а през 2021 г. - 5.6‰.

В регионален аспект през 2022 г. в общо десет области коефициентът на детска смъртност е по-нисък от средния за страната, като най-нисък е в областите Кърджали - 0.9‰, Перник - 1.3‰, и София - 1.5‰. Най-висока стойност на коефициента на детска смъртност е регистрирана в областите Ямбол (11.6‰), Добрич (10.2‰) и Враца (9.7‰).

Коефициент на обща и детска смъртност

1.5. Бракове и разводи

През 2022 г. са регистрирани 26 013 юридически брака - с 607 по-малко спрямо предходната година, а коефициентът на брачност⁴ е 4.0‰. Близко три четвърти от всички регистрирани бракове (18 976) са сред населението в градовете.

Средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените през 2022 г. е съответно 33.0 и 30.1 години. Спрямо предходната година средната възраст се увеличава с 0.2 години за мъжете и 0.3 за жените.

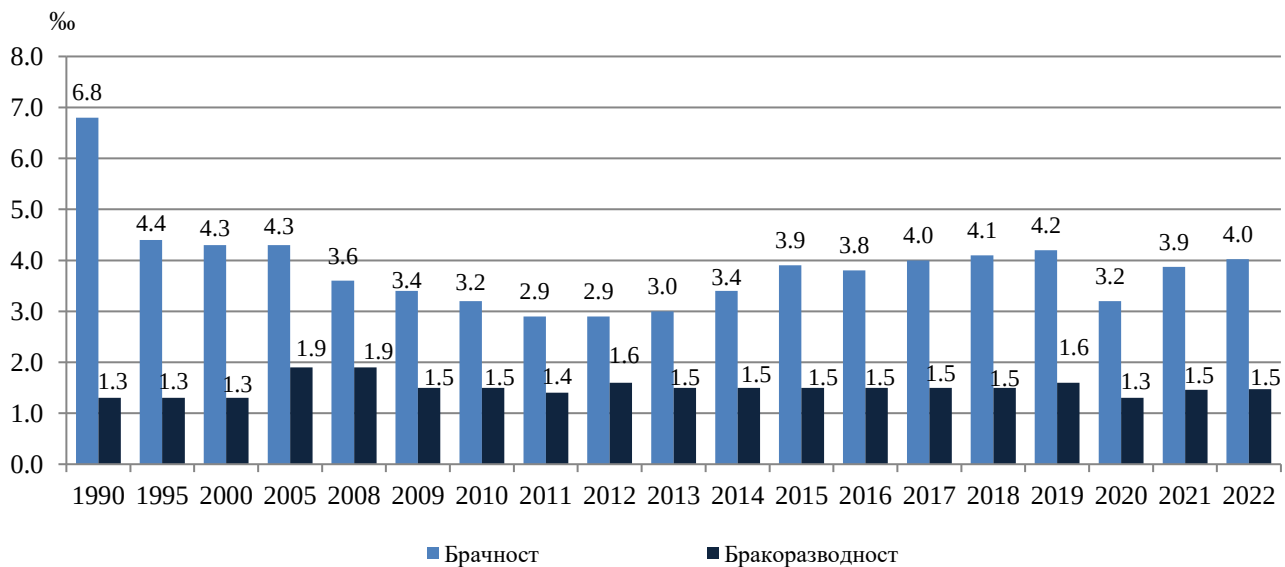
За 84.7% от жените и 84.3% от мъжете, сключения граждански брак през 2022 г., е бил първи.

Областите с най-много бракове на 1 000 души от населението са Разград - 5.4‰, и Силистра - 5.0‰, а най-нисък е коефициентът на брачност в област Перник и Враца - по 2.6‰.

³ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

⁴ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Коефициенти на брачност и бракоразводност (на 1 000 души)

Броят на разводите през 2022 г. е 9 525, или с 496 по-малко от регистрираните през 2021 година. От всички прекратени бракове 77.1% се отнасят за населението в градовете.

Най-голям е делът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (67.3%), следват причините „несходство в характерите“ (20.1%) и „фактическа раздяла“ (11.3%).

Разводът не е бил първи за 11.0% от жените и 11.1% от мъжете, разтрогнали своите бракове през 2022 година.

Средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.3 години.

1.6. Миграция

Вътрешна миграция

В преселванията между населените места в страната са участвали 102 920 лица. Преселващите се лица във възрастовата група 0 - 14 години са общо 19 164, или 18.6%, а тези на възраст 15 - 17 години - 1 797, или 1.5%.

Външна миграция

През 2022 г. 13 175 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като емигрантите на възраст 0 - 14 години са 706 лица или 5.4%, а от 15 - 17 години - 0.8%. Най-предпочитани от емигрантите дестинации са Германия (24.1%), Турция (20.0%) и Обединеното кралство (9.3%). Най-голям е делът на емигрантите на възраст 0 - 17 години към Германия (27.0%), Обединеното кралство (22.0%) и Австрия (7.1%).

През 2022 г. 40 619 лица са променили своето обичайно местоживееие от чужбина в България, от тях 14% от дошлите да живеят в страната са във възрастовата група 0 - 14 години, а 1.5% са от 15 до 17 години.

Най-висок е делът на имигрантите от Турция (23.1%), Германия (12.1%) и Сирия (9.0%). Най-голям е делът на имигрантите на възраст 0 - 17 години от Турция (17.9%), Германия (14.8%) и Сирия (12.4%).

2. Здравеопазване

2.1. Детски ясли

Общо 835 самостоятелни детски ясли и яслени групи в състава на детски градини (ДГ) с 33 193 места в тях функционират в страната към 31.12.2022 година. В сравнение с предходната година броят на местата в детските ясли се увеличава с 337, или с 1.0%.

В градовете детските ясли са 726 с 30 968 места, а в селата - 109 с 2 225 места. В сравнение с предходната година местата в детски ясли в градовете се увеличават с 1.0%, а тези в селата - с 1.6%.

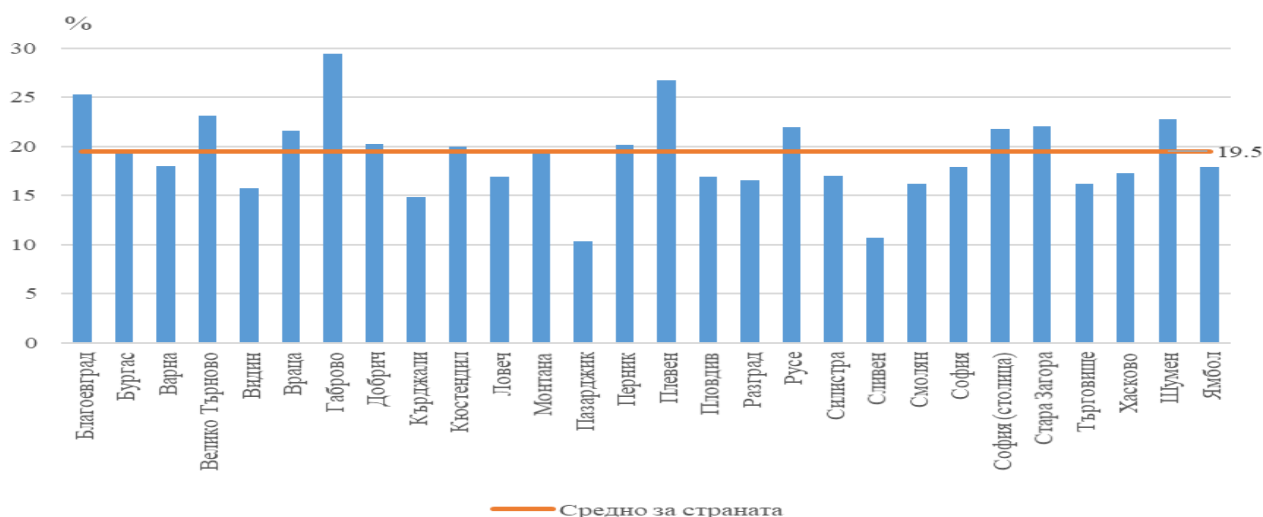
Детски ясли и места в тях

(Брой)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Заведения	837	840	835	838	833	835
Места - общо	32970	33226	33764	32575	32856	33193
В самостоятелни детски ясли	13837	14120	14846	14196	14370	14743
В състава на ДГ	19133	19106	18918	18379	18486	18450
Осигуреност с места на 100 деца на възраст до 3 години	16.9	17.3	17.9	17.7	18.2	19.5

Към 31.12.2022 г. осигуреността^{5,6} с места общо за страната е 19.5%, като най-висока е в областите Габрово (29.4%), Плевен (26.7%) и Благоевград (25.3%).

Осигуреност с места в детските ясли към 31.12.2022 г. по области

⁵ Изчислява се като отношение на броя на местата в детски ясли и яслени групи в състава на ДГ на 100 деца от населението на възраст до 3 години.

⁶ Налице е прекъсване в динамичния ред за всички коефициенти за 2022 г., поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване 2021.

През 2022 г. в детски ясли са постъпили 29 080 деца, което е с 1 127, или с 4.0%, повече в сравнение с предходната година.

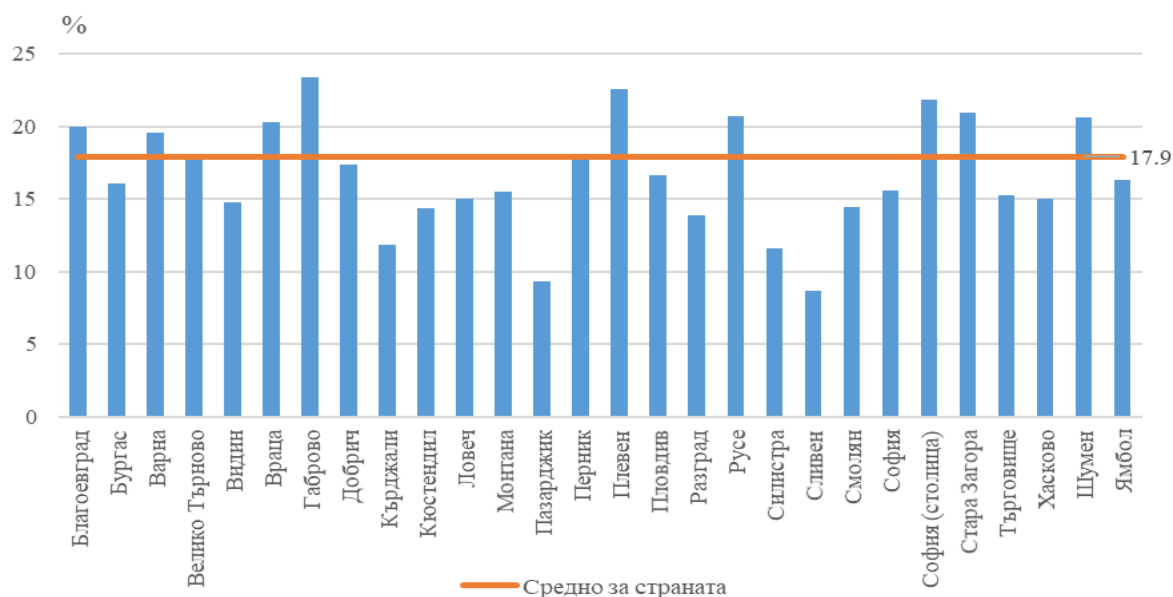
В края на годината в детски ясли се отглеждат и възпитават 30 544 деца, от които момчетата са 15 857, а момичетата - 14 687. В сравнение с 2021 г. в края на 2022 г. децата в детските ясли се увеличават с 820, или с 2.8%.

Деца в детските ясли

	(Брой)					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Постъпили през годината	30490	29449	30241	25715	27953	29080
Деца - към 31.12.	32429	31939	32185	29238	29724	30544
Момчета	16738	16449	16677	15169	15347	15857
Момичета	15691	15490	15508	14069	14377	14687

В края на 2022 г. обхватът⁷ на децата, отглеждани в детски ясли, общо за страната е 17.9%. Най-висок е показателят за областите Габрово (23.4%), Плевен (22.6%) и София (столица) (21.9%).

Обхват на децата в детски ясли към 31.12.2022 г. по области

Разпределението на децата, отглеждани в детски ясли, по възраст през 2022 г. се запазва без изменение. Най-голям е относителният дял на децата на 2-годишна възраст - 81.5%, а най-малък - на децата на възраст до 1 година - 0.04%.

⁷ Изчислява се като отношение на децата, посещаващи самостоятелни детски ясли и яслени групи в състава на ДГ, на 100 деца от населението на възраст до 3 години.

Към 31.12.2022 г. по основно трудово правоотношение в детските ясли работят 7 942 медицински и други специалисти, които отглеждат, възпитават и обучават децата. Медицинските специалисти по здравни грижи са 3 675, като 93.4% от тях са медицински сестри.

Медицински специалисти по здравни грижи и друг немедицински персонал в детските ясли към 31.12. 2022 година
(Брой)

Години	Медицински специалисти по здравни грижи			Друг немедицински персонал
	общо	от тях		
		медицински сестри	акушерки	
2017	3761	3558	142	3916
2018	3787	3557	140	4002
2019	3658	3408	160	4060
2020	3668	3433	158	4008
2021	3651	3403	181	4113
2022	3675	3434	183	4262

2.2. Домове за медико-социални грижи за деца

Към 31 декември 2022 г. в страната функционират 4 дома за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) с капацитет от 450 легла. В тях през годината са постъпили 368 деца, в това число 341 деца на възраст до 1 година, на 1 година - 14, на 2 години - 8, на 3 и повече години - 5. Към 31.12.2022 г. в ДМСГД са настанени общо 221 деца, от тях 124 са момчетата, а момичета - 97. Разпределението на децата по възраст е следното: до 1 година са 51 деца, на 1 година - 22 деца, на 2 години - 32, а на 3 и повече години - 116.

3. Образование

3.1. Предучилищно образование

Общо 1 817 самостоятелни детски градини функционират в страната към 1 декември 2022 г. В предучилищно образование, провеждано в детските градини и подготвителните групи в училищата, са записани 216 500 деца, от които 111 200 (51.4%) са момчета. В сравнение с предходната година броят на децата се увеличава с 0.7%.

Обхватът на децата в това образователно ниво, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване⁸ за учебната 2022/2023 г., е 87.3%, като е най-висок в област Смолян (95.0%), а най-

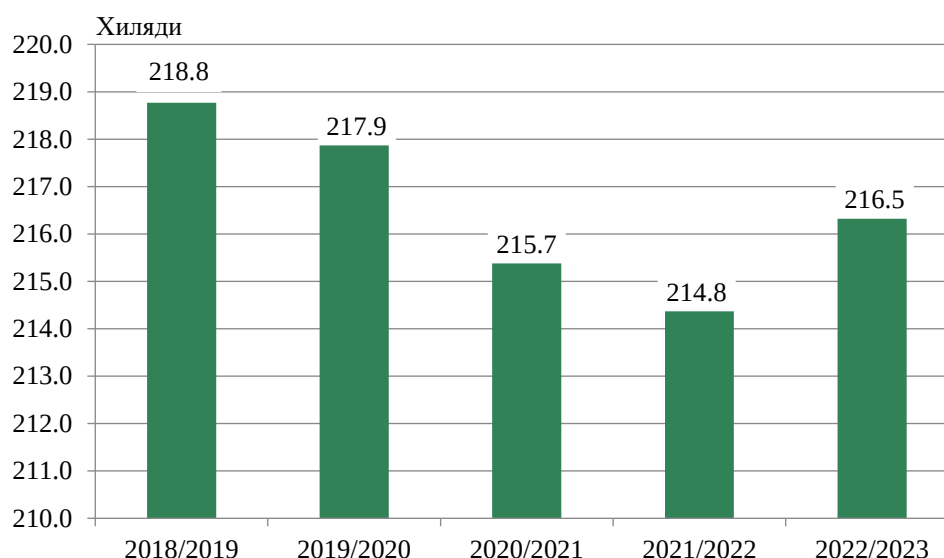
⁸ Груповият нетен коефициент на записване на децата в детските градини се изчислява в проценти като отношение на броя на децата в детските градини във възрастовата група 3 - 6 години към броя на населението в същата възрастова група.

нисък в област Сливен (71.7%). Средният брой деца в една самостоятелна детска градина за страната е 119, като за градовете е значително по-голям - 153, отколкото в селата - 62. В една група са записани средно 23 деца, съответно 24 в градовете и 20 в селата.

Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 19 700 и в сравнение с предходната учебна година намалява с 347 души. Детските учители са 18 800, или 95.4% от педагогическия персонал.

През учебната 2022/2023 г. в страната функционират 119 лицензирани частни детски градини, или с 3 повече от предходната година. Те са посещавани от 5 977 деца, или 2.8% от записаните в детските градини.

Деца в детските градини и подготвителните групи в училищата

3.2. Общо образование

Общообразователно и профилирано обучение се провежда в 1 942 общообразователни училища⁹, от които 127 начални, 1 128 основни, 75 обединени, 116 гимназии и 496 средни училища. В сравнение с предходната година общообразователните училища намаляват с 6. Учениците, записани в общообразователни програми, са 549 900, от които 76 300 са в училища в селата. В една паралелка в дневните общообразователни училища се обучават средно по 22 ученици.

През 2022 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 60 000, а средно образование - 23 200 ученици.

Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I - IV), е 83.7%, като от тях най-голям е делът на изучаващите английски език - 91.9%.

Учителите (вкл. директорите и заместник-директорите с преподавателска заетост) в общообразователните училища през учебната 2022/2023 г. са 55 500 хиляди. От тях 95.5% са със завършена образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“, 3.7% са

⁹ Вкл. българските училища в чужбина, финансирани от държавата.

завършили „професионален бакалавър“ или еквивалентна в миналото степен и 0.9% са със средно образование. В учителската професия преобладават жените - 85.8% от общия брой на учителите.

Към 1.12.2022 г. в страната функционират 99 частни общообразователни училища, от които 8 начални, 35 основни, 19 профилирани гимназии и 33 средни училища. В тях са записани общо 13 629 ученици, или 2.5% от общия брой на учениците в общото образование.

3.3. Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2022/2023 г. се осъществява в 21 училища по изкуствата, 25 спортни училища, 351 професионални гимназии и 22 професионални колежа с прием след средно образование. Общият брой на учащите в професионални програми е 159 300 хиляди.

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 59.1% от общия брой на учениците в тази образователна програма.

През 2022 г. средно образование в училищата по изкуствата, спортните училища и професионалните гимназии с диплома са завършили 13 200 младежи. Степен на професионална квалификация по съответните програми е придобита, както следва:

- първа степен професионална квалификация в професионалните паралелки - 402 ученици;
- втора и трета степен професионална квалификация - съответно 1 200 и 16 000 ученици;
- четвърта степен професионална квалификация в професионалните колежи с прием след завършено средно образование - 464 ученици.

При завършилите програми за придобиване на трета степен професионална квалификация най-висок е относителният дял на учениците, изучавали специалности в областите¹⁰ „Техника“ - 23.0%, следван от този на учениците в „Услуги за личността“ - 19.1%.

При завършилите програми за придобиване на четвърта степен професионална квалификация водеща е областта „Обществена сигурност и безопасност“ - 46.3%, следвана от „Здравеопазване“ - 21.3%.

През учебната 2022/2023 г. 1 391 ученици се обучават в 28 частни професионални гимназии и частни професионални колежа с прием след средно образование, или 0.9% от всички ученици в професионалното образование.

През настоящата учебна година учителите (вкл. директорите и заместник-директорите с преподавателска заетост) в професионалното образование са общо 12.4 хил., като 94.6% от тях са с придобита образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“.

В програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение, професионални гимназии и професионални колежи през 2022 г. са били записани 8 300 лица на възраст 16 и повече години. По степени на професионална квалификация разпределението им е следното: първа степен - 3 700, втора степен - 2 100, и трета степен - 2 500 души.

Към 1.12.2022 г. в учебни програми за обучение чрез работа (дуална форма на обучение) са записани 11 649 ученици, от които 3 273 (28.1%) са жени, а 8 376 (71.9%) мъже. В тази форма на обучение са записани 1.6% от всички ученици.

¹⁰ За професионалното образование и обучение областите на образование са представени според Списъка на професиите за професионално образование и обучение (утвърден със Заповед № РД 09-4493/18.11.2021 г. на министъра на образованието и науката).

4. Правосъдие - противообществени прояви и престъпления на малолетните и непълнолетните лица

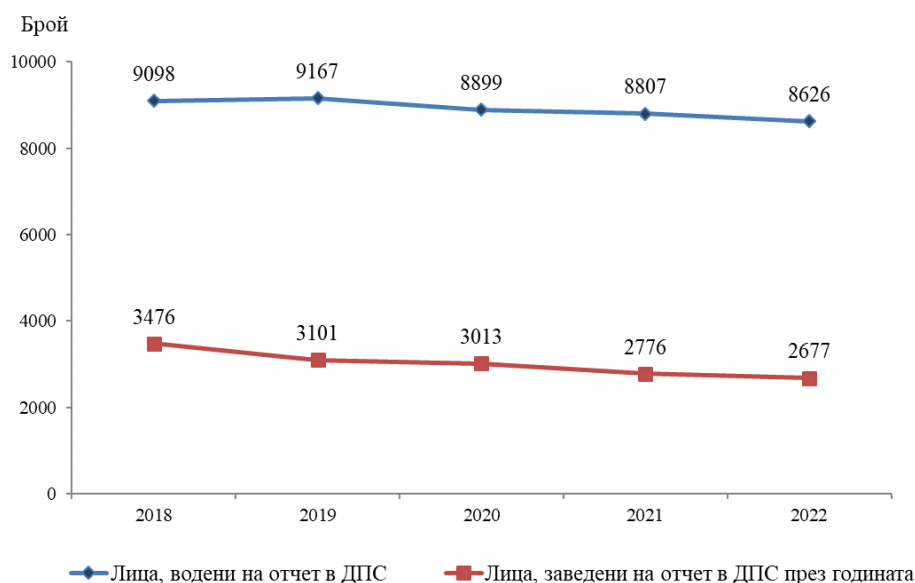
4.1. Малолетни и непълнолетни, водени, заведени и снети от отчет в детските педагогически стаи (ДПС)

През 2022 г. на отчет¹¹ в детските педагогически стаи са водени 8 626 малолетни и непълнолетни лица за извършени от тях противообществени прояви и престъпления. В сравнение с 2021 г. броят им намалява със 181, или с 2.1%.

Основните характеристики на водените на отчет в ДПС лица са следните:

- непълнолетни (на възраст от 14 до 17 години) - 77.1%;
- малолетни (8 - 13 години) - 22.9%;
- момчета - 6 937 (80.4%);
- момичета - 1 689 (19.6%);
- учащи - 6 508 (75.4%);
- в криминогенна среда живеят 4 138 малолетни и непълнолетни (48.0%).

Малолетни и непълнолетни лица, водени и заведени на отчет в ДПС през периода 2018 - 2022 година

Коефициентът на водените на отчет в детските педагогически стаи малолетни и непълнолетни лица през 2022 г. е 1 372 на 100 хил. души от средногодишното население на възраст 8 - 17 години.

¹¹ Съгласно чл. 26, ал. 1 от Правилника за детските педагогически стаи малолетните и непълнолетните лица се водят на отчет за срок от 2 години, след което се снемат от отчет, ако през този период не са извършили повторно противоправни деяния.

Броят на **заведените на отчет**¹² в ДПС през 2022 г. малолетни и непълнолетни е 2 677, или 31.0% от всички водени на отчет лица, като 76.0% от тях са непълнолетни. В сравнение с 2021 г. броят на новозаведените намалява с 3.6%.

През 2022 г. **снети от отчет в ДПС** са 2 513 малолетни и непълнолетни лица, или 29.1% от водените на отчет през годината:

- поради поправяне на поведението - 1 346 лица (53.6%);
- поради навършване на 18-годишна възраст - 1 089 лица (43.3%);
- на други основания - 78 лица (3.1%).

Малолетни и непълнолетни лица, снети от отчет в детските педагогически стаи
(Брой)

	2021		2022	
	общо	в т.ч. поради поправяне	общо	в т.ч. поради поправяне
Общо за страната	2599	1342	2513	1346
Момчета	2110	1061	2123	1107
Момичета	489	281	390	239
Малолетни (8 - 13 г.)	193	184	187	174
Момчета	160	152	147	136
Момичета	33	32	40	38
Непълнолетни (14 - 17 г.)	2406	1158	2326	1172
Момчета	1950	909	1976	971
Момичета	456	249	350	201

4.2. Противообществени прояви

За извършени **противообществени прояви** през 2022 г. през ДПС са преминали 5 002 малолетни и непълнолетни. От тях момчетата са 3 365, или 67.3%, а момичетата - 1 637 (32.7%).

Разпределението на преминалите през ДПС по някои видове противообществени прояви е следното:

- бягство от дома (от вкъщи), от специализирана институция или от социална услуга от резидентен тип - 880 лица (17.6%);
- прояви на насилие и агресия - 703 малолетни и непълнолетни (14.1%);
- тормоз - 423 лица (8.5%);
- повреждане на обществена и/или частна собственост - 419 лица (8.4%);
- употреба на психоактивни вещества - 404 лица (8.1%);
- непристойно и/или хулиганско поведение на обществено място - 335 лица (6.7%);
- скитничество и просия - общо 91 лица (1.8%).

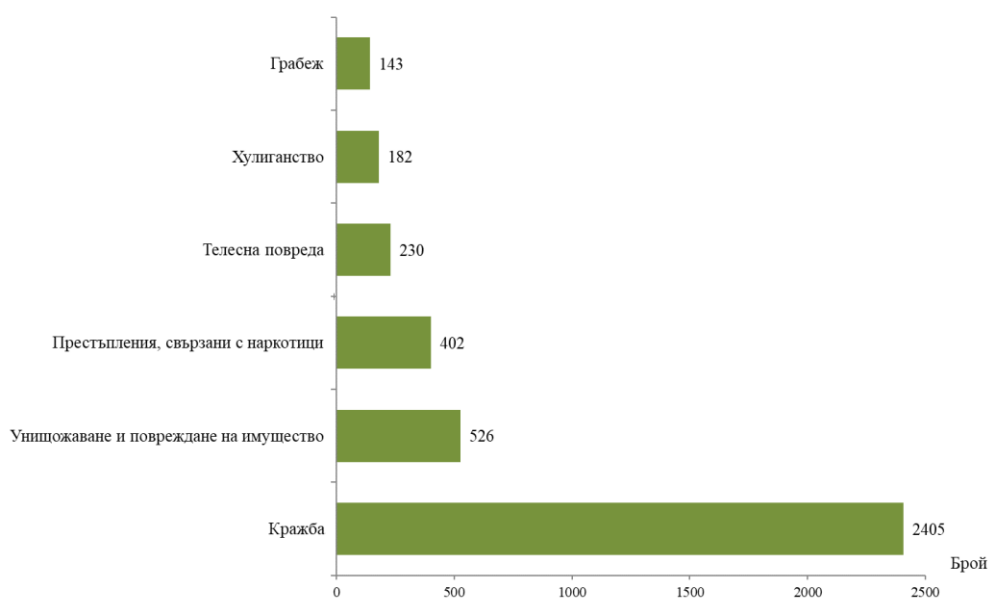
¹² Включват се всички малолетни и непълнолетни лица, които са били новозаведени на отчет в ДПС през календарната година.

4.3. Извършени престъпления

През 2022 г. **малолетните и непълнолетните лица, преминали през ДПС за извършени престъпления, са 4 388.**

Кражбите на имущество са най-разпространените престъпления, извършвани от лицата на възраст 8 - 17 години. Извършители на кражби са 2 405 лица, или 54.8% от всички малолетни и непълнолетни, преминали през ДПС за извършени престъпления. Най-висок е дялът на извършителите на кражби от магазини или други търговски обекти - 37.7% (907 лица), следват кражби от домове - 21.5% (517 лица), и взломни кражби - 6.6% (159 лица).

Малолетни и непълнолетни лица, преминали през ДПС, по някои видове престъпления през 2022 година

4.4. Малолетни и непълнолетни, пострадали от престъпления

През 2022 г. в ДПС са регистрирани 1 163 пострадали от престъпления лица на възраст 8 - 17 години, от които 685 (58.9%) са момчета и 478 (41.1%) - момичета. Малолетните пострадали лица са 38.3%, а непълнолетните - 61.7%.

Сред жертвите на престъпления най-много са малолетните и непълнолетните, пострадали от кражби на имущество - 494 лица (42.5%). Следват пострадалите от нанесени телесни повреди - 229 лица (19.7%), от блудство - 75 лица (6.4%), и от грабежи - 56 лица (4.8%). Регистрираните в ДПС случаи на деца, жертви на изнасилване и на опит за изнасилване, са 10 (0.9%).

4.5. Дейност на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

През 2022 г. местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните **са образували 4 898 възпитателни дела**, от които 3 993 (81.5%) са по предложения на органите на прокуратурата. Броят на **решените дела** през годината е 4 557,

като от тях в срок до един месец са решени 2 496 дела, или 54.8%. **Прекратени** са 362 дела, или 7.4% от образуваните възпитателни дела. В края на 2022 г. **са останали несвършени** 244 дела.

През отчетната година местните комисии са наложили **7 078 възпитателни мерки** в съответствие с чл. 13, ал. 1 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните на 5 326 лица на възраст от 8 до 17 години за извършените от тях 5 607 общественоопасни деяния¹³.

Най-често налаганите възпитателни мерки са:

- предупреждение - 3 185 мерки (45.0%);
- поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател - 1 473 възпитателни мерки (20.8%);
- поставяне под възпитателен надзор на родителите или на лицата, които ги заместват, за полагане на засилени грижи - 966 мерки (13.6%);
- задължаване да участва в консултации, обучения и програми - 572 мерки (8.1%);
- задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото - 283 мерки (4.0%).

Основните характеристики на лицата на възраст 8 - 17 години с наложени възпитателни мерки през 2022 г. са следните:

- малолетни са 1 828 (34.3%), а непълнолетни - 3 498 (65.7%);
- момчетата са 4 335 (81.4%), а момичетата - 991 (18.6%).

В структурата на общественоопасните деяния, за които са наложени възпитателни мерки през годината, най-голям е относителният дял на извършените престъпления - 3 492 (62.3%), следвани от противообществените прояви - 1 740 (31.0%), и административните нарушения - 375 (6.7%).

5. Социално включване и условия на живот

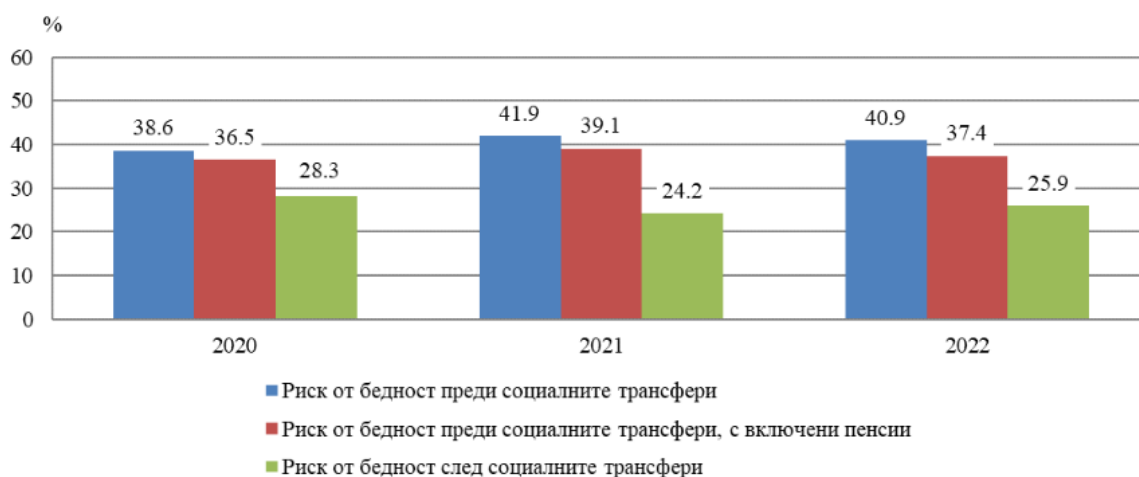
5.1. Индикатори за бедност и социално изключване през 2022 година

Деца в риск от бедност и материални лишения

През 2022 г. 25.9% от децата на възраст 0 - 17 години в България са изложени на риск от бедност, или с 1.7 процентни пункта повече спрямо 2021 г. Социалните трансфери към домакинствата намаляват риска от бедност сред децата с 15.0 процентни пункта.

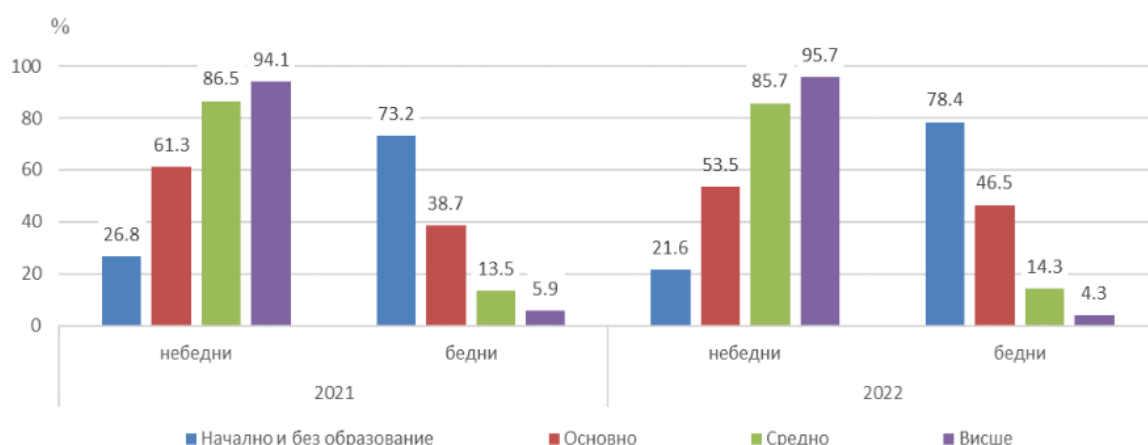
¹³ Общественоопасните деяния включват извършените от лицата противообществени прояви, престъпления и административни нарушения.

Равнище на бедност сред децата преди и след социалните трансфери

Достигнатата образователна степен и професията на родителите са важен фактор за бъдещото развитие на децата. По-високото образователно равнище дава възможност за по-широк достъп до пазара на труда и съответно до по-високо заплащане. През 2022 г. осем от десет деца (78.4%), чиито родители са с начално или без образование, живеят в бедност (фиг. 14). Приблизително 18 пъти по-малко, или 4.3%, са децата, чиито родители са с висше образование и живеят в риск от бедност. Рискът от бедност при децата в домакинства с родители със средно образование е три пъти по-висок от този при децата с родители с висше образование.

Относителен дял на децата в риск от бедност по образователна степен на техните родители

Материални лишения при децата

В изследването „Статистика на доходите и условията на живот“ от 2013 г. се събират данни за материалните лишения на децата в домакинството (на възраст между 1 и 15 години). През 2022 г. относителният дял на децата с материални лишения (лишени от поне един от 13

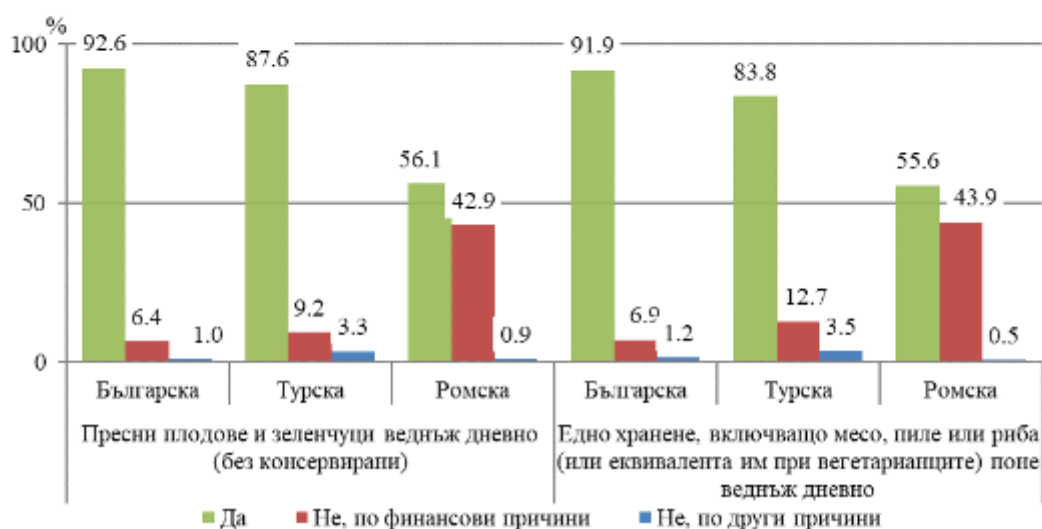
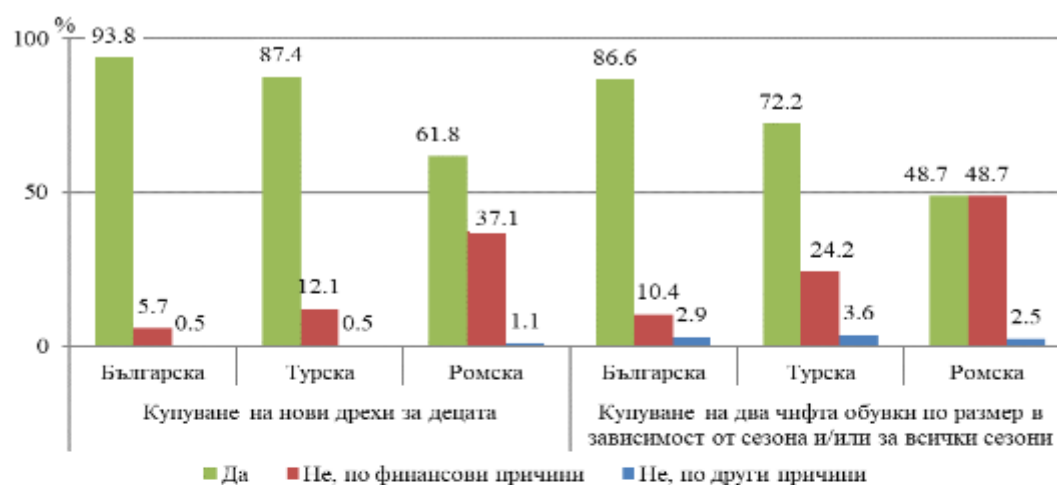
показателя) е 32.8%, а за 2.5% от децата нито една потребност не може да бъде удовлетворена поради финансови причини. Близко една трета от децата (27.4%) не могат да си позволят почивка извън дома поне една седмица в годината (вкл. празници със семейството, гостуване при роднини, приятели, организирана почивка от училището и т.н.); екипировка за игри навън (колело, ролери, кънки и др.) - 24.8%, и редовни занимания с плуване, свирене на музикален инструмент, участие в младежки организации и др. - 21.5% (фиг. 15). През 2022 г. 43.5% от децата с материални лишения живеят и в риск от бедност.

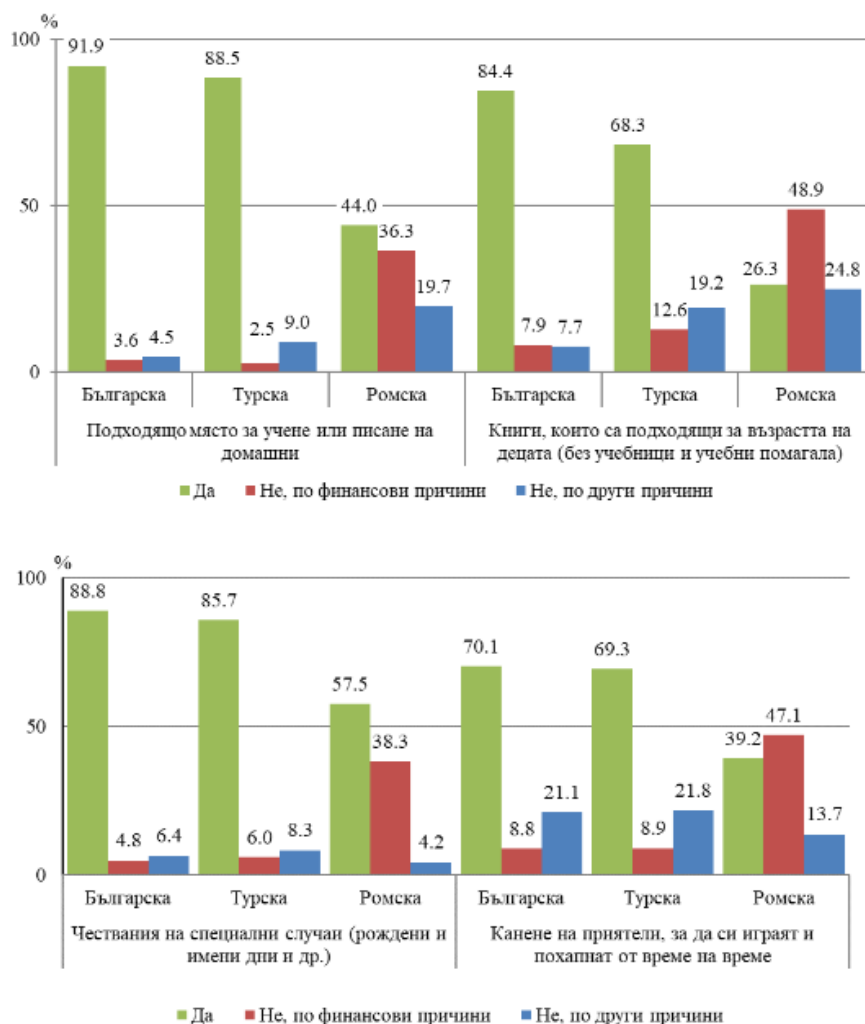
Материални лишения на децата през 2021 и 2022 година

Възможността да се осигурят определени потребности на децата се различава в зависимост от етническата принадлежност. През 2022 г. относителният дял на децата с материални лишения (лишени от поне един от 13 показателя) е, както следва: 23.0% от българската етническа група, 33.0% от турската етническа група, 76.2% от ромската етническа група и 33.2% от друг етнос. Нито една потребност на децата (ограничения за всички 13 показателя) не може да бъде осигурена за 1.2% от българската етническа група, за 0.8% от турската етническа група и за 9.0% от ромската етническа група. Около 24% от децата с материални лишения от българската етническа група живеят и в риск от бедност. За останалите групи относителните дялове са следните: 37.5% за децата от турската етническа група и 69.4% - от ромския етнос.

Материални лишения при децата по етническа принадлежност през 2022 година

6. Заети лица на възраст 15 - 17 навършени години

Според резултатите от последното Преброяване на населението и жилищния фонд към 7 септември 2021 г. броят на заетите лица на възраст 15 - 17 години е 2 184, от които 1 110 момчета и 1 074 момичета. Относителният дял на заетите лица е 1.2% от всички лица в тази възрастова група. Лицата на възраст 15 - 17 години, които търсят работа и имат готовност да започнат веднага, са 2 769.

7. Култура

През 2021 г. издадените книги в жанр художествена литература за деца и юноши са 513 с тираж 401 хиляди, което е съответно 5.2% от всички издадени заглавия и 9.9% от тиража. В сравнение с предходната година издадените детски и юношески книги се увеличават с 96 броя, или с 23%.

През 2022 г. по телевизията са излъчени 5 216 часа детски и 3 895 часа младежки предавания. За същия период по радиото са излъчени 12 944 часа с детско-младежка тематика.

Методологични бележки

Население и демографски процеси през 2022 година

Броят и структурите на населението към края на всяка година се изчисляват на базата на данните от предходната година и данните за естественото и механичното движение на населението през текущата година. В годините на преброяванията се правят преизчисления на населението в края на съответната година. Оценката за населението към 31.12.2022 г. отразява промените в броя и структурите на населението, регистрирани при Преброяване 2021.

При изчисляване на демографските показатели се използва съвкупността на средногодишното население. Средногодишният брой на населението е средна аритметична величина от изчисленото население към края на предходната и края на отчетната година. За населението към 31.12.2021 г. е използвано ревизирано население, изчислено на база данните от Преброяване на населението и жилищния фонд към 07.09.2021 г. и естественото и механично движение на населението до 31.12.2021 г.

Налице е прекъсване в динамичния ред за всички коефициенти през 2022 г., поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване 2021.

Източник на данните за броя и структурите на населението е Статистическият регистър на населението, поддържан от Националния статистически институт. Източник на данните за естественото и механичното движение на населението (раждания, умирения, бракове, разводи, вътрешна миграция) е Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението. Те се регистрират чрез документите образци ЕСГРАОН - ТДС: съобщение за раждане, съобщение за сключен граждански брак, съобщение за прекратен граждански брак, съобщение за смърт и адресна карта за промяна на настоящ адрес.

Източник на данните за външната миграция са Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението, образец ЕСГРАОН - ТДС: адресна карта за промяна на настоящ адрес; Националната агенция за приходите; Националният осигурителен институт; Министерството на вътрешните работи; Оценки на емиграционните потоци.

Данните за броя на населението и за настъпилите демографски събития в териториален разрез са представени според административно-териториалното устройство на страната към 31.12. на съответната година (населени места, общини, области) и статистически райони по настоящ адрес.

Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживее на лицето. Възрастта на населението в края на годината е изчислена към 31.12. в навършени години. Възрастта на лицата при настъпване на демографско събитие се изчислява в навършени години въз основа на датата на раждане и датата на съответното събитие, т.е. възрастта, която лицата са достигнали при настъпване на събитието.

Повече информация и данни за населението могат да се намерят на сайта на НСИ (<http://www.nsi.bg>), раздел „Население – демография, миграция и прогнози“, както и в Информационна система ИНФОСТАТ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=4).

Здравеопазване

Статистическото изследване на детските ясли е изчерпателно годишно статистическо изследване, провеждано от Националния статистически институт. Обхващат се както самостоятелните детски ясли, така и яслени групи в състава на детски градини.

Източник на статистическа информация са самостоятелните детски ясли и яслени групи в състава на детски градини. Осигурени са данни за персонала, местата, броя и разпределението на децата по възраст.

Детските ясли се създават в съответствие със Закона за здравето и Наредба № 26 от 18.11.2008 г. на Министерството на здравеопазването (обн., ДВ, бр. 103 от 2 декември 2008 г., изм., ДВ, бр. 53 от 8 юли 2022 г.) с цел подпомагане на семействата при отглеждане на децата до тригодишна възраст и за осигуряване на тяхното нормално физическо и психическо развитие. Детските ясли са организационно обособени структури, в които екип от медицински и други специалисти осъществява отглеждане чрез грижа за опазване и укрепване на здравето, възпитание и обучение на деца от тримесечна до тригодишна

възраст. Яслени групи могат да се откриват и в целодневни и седмични детски градини, като организацията на работа в тях не се различава от тази в постоянните ясли. Налице е прекъсване в динамичния ред за всички коефициенти за 2022 г. поради наличието на нова оценка на населението на база данните от Преброяване 2021.

Повече информация и данни от изследването „Детски ясли“ са достъпни в Информационна система ИНФОСТАТ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=60) и на сайта на НСИ (www.nsi.bg), раздел „Здравеопазване“.

Домовете за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) са регистрирани по Закона за лечебните заведения като „други лечебни заведения“, в които медицински и други специалисти осъществяват продължително медицинско наблюдение и специфични грижи за деца до тригодишна възраст с хронични заболявания и медико-социални проблеми. Статистическото изследване, провеждано от НСИ, осигурява данни за броя заведения и легловия фонд, персонал, разпределение на децата по основни здравни и социални категории. В съвкупността на децата и леглата в домовете не се включват тези, в дневни центрове към ДМСГД.

Образование

От 2021/2022 учебна година Националният статистически институт (НСИ) промени източника на данни за изследванията на предучилищното и училищното образование, като използва изцяло информация от административните регистри на Министерството на образованието и науката, поради което е налице прекъсване на динамичния ред. Допълнителна информация е публикувана на интернет сайта на НСИ към метаданните за изследванията (<https://nsi.bg/bg/node/3415> и <https://nsi.bg/bg/node/3433>).

Статистиката на образованието е изградена на базата на Регламент № 452 от 2008 г. на Европейския парламент и на Съвета относно изготвянето и развитието на статистиката на образованието и ученето през целия живот, действащата нормативна уредба в България в областта на образованието, Международната стандартна класификация на образованието (МСКО) - ревизия 2011 г. (ISCED 2011) и съпътстващите я методически ръководства.

Повече информация и данни за статистиката на образованието могат да се намерят на сайта на НСИ (<http://www.nsi.bg>), раздел „Образование и учене през целия живот“, както и в Информационна система ИНФОСТАТ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=42).

Правосъдие и престъпност

Статистическото изследване на противообществените прояви и престъпления на малолетните и непълнолетните осигурява информация на базата на годишни данни за лицата, водени, заведени, снети и преминали през детските педагогически стаи, лицата с наложени възпитателни мерки за извършени общоопасни деяния, както и за пострадалите малолетни и непълнолетни от престъпления. Източник на информацията са местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Обект на наблюдението е дейността на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Единици на наблюдение са малолетните и непълнолетните, извършители на противообществени прояви и престъпления.

Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните е компетентен орган, който разглежда възпитателни дела, привежда в изпълнение наложените мерки съгласно Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) и осъществява контрол по изпълнението им.

Малолетни лица са лицата на възраст от 8 до 13 навършени години.

Непълнолетни лица са лицата на възраст от 14 до 17 навършени години.

Противообществената проява е деяние, което е общественоопасно и противоправно или противоречи на морала и добрите нрави.

Детските педагогически стаи са специализирани заведения, които участват в превенцията на престъпността и противообществените прояви, извършени от малолетните и непълнолетните.

В броя на водените на отчет в ДПС през годината се включват малолетни и непълнолетни, които са извършили престъпления и/или противообществени прояви; осъдени са за престъпления от общ характер; освободени от поправителните домове (ПД); освободени от ВУИ; освободени от социално-педагогическите интернати (СПИ). Малолетните и непълнолетните лица се водят на отчет в ДПС за срок от 2 години, след което се снемат от отчет, ако през този период не са извършили повторно противоправни деяния. В броя на водените на отчет в ДПС **не се включва** броят на малолетните и непълнолетните, които са **преминали през ДПС**.

В броя на заведените на отчет в ДПС през годината се включват малолетни и непълнолетни лица, които са новозаведени през отчетната година.

В броя на снетите от отчет в ДПС през годината се включват малолетни и непълнолетни лица, които през отчетната година са отпаднали от отчет, като е посочена причината за снемане от отчет.

В броя на преминалите през ДПС се включват малолетни и непълнолетни лица, които са извършили незначителни деяния, за които еднократната намеса на полицейски органи е била достатъчна и няма основания за тяхното завеждане на отчет в ДПС.

Възпитателна мярка е алтернативна на наказанието мярка за възпитателно въздействие спрямо малолетен или непълнолетен, извършил противообществена проява, и непълнолетен, освободен от наказателна отговорност по чл. 61 от Наказателния кодекс, и се налага с цел преодоляване на отклоненията в поведението, предотвратяване на бъдещи нарушения и интеграция в обществото.

В броя на малолетните и непълнолетните лица с наложени възпитателни мерки се включват всички малолетни и непълнолетни, извършители на противообществени прояви, престъпления или административни нарушения, спрямо които са наложени възпитателни мерки съгласно ЗБППМН. С оглед на деянието може да се наложи **повече от една** възпитателна мярка с изключение на възпитателните мерки „настаняване в СПИ“ и „настаняване във ВУИ“.

В броя на малолетните и непълнолетните лица, пострадали от престъпления, се включват лицата, пострадали от различни видове престъпления по местоизвършване на деянието, а не по местоживеене на лицата.

Допълнителна информация относно методологията и данните от наблюдението за дейността на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните е публикувана на сайта на НСИ (<http://www.nsi.bg>), раздел „Правосъдие и престъпност“, както и в Информационна система ИНФОСТАТ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=63).

Социално включване и условия на живот

С Регламент No 1700 от 2019 г. на Европейския парламент и на Съвета се определя обща рамка за европейската статистика за лицата и домакинствата, основана на индивидуални данни, събрани чрез извадки. Наблюдението за доходите и условията на живот (SILC), е част от изследванията, включени в регламента, и се отнася до събирането на съпоставима и актуална информация за моментното състояние (cross-sectional data) и от повторени във времето (longitudinal data) изменения в доходите, равнище и структура на бедността и социалната изолация.

Целевата съвкупност в изследването са всички обикновени домакинства и техните членове, живеещи на територията на страната в момента на наблюдение. Лицата, живеещи в колективни домакинства и в институции, са изключени като цяло от целевата съвкупност.

Размерът на извадката за 2022 г. включва 9 243 домакинства от 6 ротационни групи от всички области на страната. Освен домакинството, попаднало в извадката, обект на наблюдение са и всички негови членове на възраст 16 и повече навършени години.

Основни понятия

Линия на бедност

За изследване на равнището на бедност в методологията на Евростат се използва общ разполагаем нетен доход. Линията на бедност представлява 60% от средния общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица.

Еквивалентни скали

За пресмятане на индикаторите за бедност и социално включване се използва общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица. Поради различния състав и брой лица в домакинствата се прилагат еквивалентни скали. Използва се модифицираната ОЕСД скала, според която първият възрастен на 14 и повече навършени години получава тегло единица, вторият възрастен на 14 и повече навършени години - тегло 0.5, и всяко дете под 14 години - тегло 0.3. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Общият разполагаем нетен доход за всяко домакинство се разделя на неговия еквивалентен размер и се формира общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица. Повече информация за индикаторите на бедност и социално включване може да се намери на сайта на НСИ в рубриката „Социално включване и условия на живот“ и в Информационна система ИНФОСТАТ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=44).

Култура

Информация за дейността на културните институции се получава в резултат на регулярно провеждани годишно наблюдения. Дейността на радио- и телевизионните оператори се обхваща чрез следните основни характеристики: предавания по функция в часове, приходи и разходи. Изследването на издателската дейност се провежда годишно и обхваща дейността на държавните и частните издателства и редакции. Данните се предоставят на НСИ от Националната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ (всички депозиранни издания за годината). В броя на книгите и брошурите не се включват изданията с тясно ведомствено предназначение, с временен и рекламен характер и обем по-малък от четири страници.

Повече информация и данни от изследванията в областта на културата могат да се намерят на сайта на НСИ (<http://www.nsi.bg/bg/node/3552/>) и в Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=36).